

RETTE TIL UDVIKLING

- vejen til bedre vilkår for alle

'En umistelig menneskerettighed, som giver ethvert menneske og alle folkeslag ret til at deltage i, bidrage til og nyde godt af økonomisk, social, kulturel og politisk udvikling, hvori alle menneskerettigheder fuldt ud kan virkeliggøres.' (Artikel 1 i Deklarationen om Retten til Udvikling).

Udvikling – En Menneskeret for Alle

Citatet på forsiden er den første Artikel i FN's Deklaration om Retten til Udvikling (1986), der anbefaler, at alle menneskerettigheder og udvikling skal ses i relation til og i sammenhæng med hinanden. Retten til Udvikling indeholder både individuelle og kollektive rettigheder og pligter, der er gældende både for enkeltindivider, stater på nationalt plan samt stater som deltagere i internationalt samarbejde.

Deklarationen om Retten til Udvikling tager sit udgangspunkt i FN's Universelle Menneskerettighedserklæring fra 1948, hvor blandt andet fremme af social udvikling og forøget levestandard samt retten til ikke-diskrimination har stor betydning. Samtidig fremmes retten til deltagelse i offentlige anliggender samt en social og international verdensorden, som fordrer, at alle mennesker kan nyde godt af deres rettigheder. En række af elementerne fra Menneskerettighedserklæringen er blevet afgørende for det internationale samfunds forståelse af Retten til Udvikling.

For FN-forbundet er det en vigtig målsætning, at alle kvinder, mænd og børn i verden har gode livsbetingelser og muligheder for at udfolde sig politisk, intellektuelt, socialt og økonomisk. Det er desværre ikke virkeligheden for mange mennesker verden over. Til FN-forbundets tilfredshed er der dog igennem en længere årrække gjort tiltag i FN-regi til at belyse vigtigheden af at se udvikling som en menneskeret for alle. FN-forbundet bakker derfor stærkt op omkring en rettighedsbaseret udvikling men må også konstatere, at vejen dertil for alle mennesker verden over er lang og udfordrende. Globaliseringens kræfter har yderligere polariseret verdens befolkning mellem 'dem, der har', og 'dem, der ikke har', og udbredt fattigdom og konflikter i store dele af verden kan ses som symptomer på en ujævn fordeling på udviklingsområdet.

Der ses en tydelig forskel i måden, hvorpå menneskerettigheder og udvikling tænkes og fremmes verden over. De industrialiserede lande tager primært udgangspunkt i de borgerlige frihedsrettigheder og markedsøkonomien, mens mange udviklingslande ofte argumenterer for vigtigheden i at fremme sociale rettigheder, hyppigt kombineret med en væsentlig statsstyret økonomi. Denne modsætning i måden at tænke udvikling og menneskerettigheder på kan ofte medvirke til, at en samlet tilgang kan være svær at nå til enighed om.

FN-forbundet har med tilfredshed noteret sig, at der gennem mange år er sket en tilnærmelse i de to måder at tænke på, men må alligevel konstatere, at der i dialogen om udviklingsperspektiverne fortsat er modsætninger. FN-forbundet finder det derfor fortsat nødvendigt at realisere et fælles grundlag for det globale samarbejde om menneskelig udvikling. Nøgleordet i denne proces bør være Retten til Udvikling.

Historisk Udvikling – Kort Fortalt

- Den Internationale Menneskerettighedskonference afholdt i Tehran, Iran i 1968 ses som et vigtigt skridt på vejen mod en bredere forståelse og accept af, hvad der nu forstås ved Retten til Udvikling. På konferencen blev der arbejdet ud fra et internationalt behov for 1) en balanceret og integreret tilgang til økonomisk og social udvikling, som samtidig fremmer fred og sikkerhed, 2) sociale fremskridt og en forbedring af levestandarden verden over, samt 3) respekt for, og overholdelse af, menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder. På konferencen blev også vigtigheden af det internationale samfunds ansvar for at sikre en minimumlevestandard fremhævet som særdeles vigtig.
- I 1977 blev Retten til Udvikling anerkendt i FN-regi som en menneskeret, da den daværende Menneskerettighedskommission valgte at fokusere sit arbejde på, hvad der lå til hinder for, at alle mennesker kunne virkeliggøre deres økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder i især udviklingslande, og hvilke nationale samt internationale tiltag der skulle til for at komme disse forhindringer til livs. I 1981 blev der efterfølgende af Menneskerettighedskommission nedsat en ekspertgruppe, der skulle undersøge komponenterne af Retten til Udvikling og finde frem til den mest effektive fremgangsmåde for at sikre de sociale, politiske, økonomiske og kulturelle rettigheder i alle lande.
- Deklarationen om Retten til Udvikling blev endeligt vedtaget i 1986 af FN's Generalforsamling ved Resolution 41/128. Siden hen er Deklarationen blevet bekræftet ved Verdenskonferencen om Menneskerettigheder i Wien, Østrig, i 1993.
- Arbejdsgruppen vedrørende retten til udvikling har arbejdet siden 1998, hvor den blev nedsat af FN's daværende Menneskerettighedskommission (nu FN's Menneskerettighedsråd) med det formål at udvikle Retten til Udvikling til praksis. Arbejdsgruppen blev nedsat med følgende mandat:
 1. At analysere og følge arbejdet med at fremme og gennemføre Retten til Udvikling både nationalt og internationalt, samt give anbefalinger og analyser på, hvad der forhindrer realiseringen af Retten til Udvikling med udgangspunkt i de forskellige forpligtelser i Deklarationen.
 2. At gennemgå rapporter og andet materiale indsendt af stater, FN-agenturer og andre relevante internationale organisationer og fra NGO'er vedrørende relationen mellem deres aktiviteter og Retten til Udvikling.
 3. At forelægge Arbejdsgruppens overvejelser og rådgivning vedrørende implementeringen af Retten til Udvikling for Menneskerettighedskommissionen samt foreslå mulige programmer til teknisk assistance til interesserede lande, der måtte ønske dette i deres arbejde med at gennemføre Retten til Udvikling.

Helhedstænkning

Retten til Udvikling indebærer som et centralt element, at alle borgere skal have mulighed for at vokse op og leve under sikre og acceptable vilkår og kunne erhverve sig en grundlæggende indsigt og viden, som gør dem i stand til at bidrage aktivt til egen og andres udvikling gennem bæredygtige valg og mulighed for indflydelse. Retten til Udvikling lægger vægt på at integrere og opfylde de rettigheder, som står skrevet i FN's Universelle Menneskerettighedserklæring og indeholder de borgerlige og politiske rettigheder såvel som de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder.

Hvad der er særligt for Retten til Udvikling som en menneskerettighed er, at tilgangen inkluderer såvel individuelle rettigheder (det enkelte menneske) som kollektive rettigheder (alle folkeslag). Samtidig pålægger Retten til Udvikling pligter på såvel enkeltindivider som på stater på nationalt plan og på stater som deltagere i internationalt samarbejde. Dermed sikres en meget bred og inkluderende tilgang til udvikling som skal efterleves og respekteres af både individer og stater og samtidig løfter ansvaret op på et mellemstatsligt internationalt niveau.

Retten til Udvikling repræsenterer den helhedstænkning, FN-forbundet mener, der er brug for til at revitalisere det globale samarbejde om udvikling og menneskerettigheder - og den folkelige opbakning hertil. FN-forbundet finder det essentielt, at opfyldelsen af disse rettigheder bygger på deltagelse og politisk styrkelse af de marginaliserede selv. De skal være beslutningstagere og medansvarlige for deres egen udvikling. Derfor er det så vigtigt, at denne ret, som en meget stor del af verdens befolkning i dag er afskåret fra, fremover sikres for så mange mennesker som muligt, og at den enkelte nationalstat såvel som det internationale samfund lever op til deres forpligtelser.

FN-forbundet har igennem de sidste femten år aktivt arbejdet for at fremme Retten til Udvikling på grundlag af de holdninger og forslag, som her er formuleret. Ved at deltage i årlige Arbejdsgruppemøder for Retten til Udvikling i FN-regi og derved følge udviklingen på nært hold har FN-forbundet kunnet notere sig fremgang men også til tider fastfrysninger i arbejdet med Retten til Udvikling.

Samtidig ser FN-forbundet en vigtig opgave i at gøre den danske regering opmærksom på FN's arbejde med Retten til Udvikling, de forhindringer og udviklinger, vi identificerer på området samt de muligheder, regeringen har for konstruktivt og proaktivt at gøre en stor indsats for at fremme Retten til Udvikling i nationale såvel som internationale sammenhænge, bl.a. gennem dansk deltagelse i den åbne arbejdsgruppe vedrørende retten til udvikling under FN's Menneskerettighedsråd. Om end Arbejdsgruppen har formået at opstille nogle kriterier for arbejdet med Retten til Udvikling, halter selve operationaliseringen af disse stadig bagud.

Arbejdsgruppen og High-Level Task Force

Arbejdsgruppen er åben, og det betyder, at alle FN's medlems- og observatør stater, mellemstatslige organisationer og NGO'er med ECOSOC konsultativ status kan overvære og deltage i Arbejdsgruppens offentlige møder. For at forsyne Arbejdsgruppen med den nødvendige ekspertviden til at udføre sit arbejde, blev den såkaldte High-Level Task Force for en gennemførelse af Retten til Udvikling etableret i 2004.

I første omgang undersøgte High-Level Task Force udfordringerne og barriererne i gennemførelsen af 2015 Målene i relation til Retten til Udvikling, foretog analyser af sociale konsekvenser af handel og udvikling samt 'best practice' i gennemførelsen af Retten til Udvikling. Senere fokuserede High-Level Task Force på udviklingen af et globalt partnerskab, og arbejdet resulterede i udarbejdelsen af en række kriterier til at evaluere globale partnerskaber.

Disse kriterier blev afprøvet i praksis i løbet af 2007-2009. Formålet var at videreudvikle kriterierne, således at Retten til Udvikling kunne operationaliseres i diverse politikker og i praksis på nationalt, regionalt og internationalt niveau. Resultatet af High-Level Task Force's arbejde er en rapport til Arbejdsgruppen, hvor en række kriterier opstilles som operationelle værktøjer til at:

- 1) Bedømme hvorvidt stater individuelt eller kollektivt arbejder hen imod at etablere, udbrede og opretholde nationale og internationale aftaler for at skabe et gunstigt miljø til at realisere Retten til Udvikling.
- 2) Give interessenter mulighed for at bedømme den nuværende status for gennemførelsen af Retten til Udvikling og facilitere den fortsatte realisering på internationale og nationale niveauer.
- 3) Bidrage til at relevante aktører inkorporerer Retten til Udvikling i nationale, regionale og internationale politikker og operationelle aktiviteter.
- 4) Evaluere de menneskeretslige implikationer af udviklings- og handelspolitikker og programmer.

Med denne liste over operationelle kriterier, afsluttede High-Level Task Force sit mandat, og Arbejdsgruppen er i øjeblikket i gang med at forsøge at revidere og videreudvikle disse kriterier, som i alt er blevet til en liste, der omfatter 18 kriterier, 68 underkriterier og 138 tilhørende indikatorer.

Overordnede kriterier for implementeringen af Retten til Udvikling
udarbejdet af High Level Task Force under Arbejdsgruppen vedrørende retten til
udvikling

Kriterierne er inddelt i 3 grupper, og til kriterierne er knyttet en række underkriterier, hvortil der er knyttet en række indikatorer.

1. En altomfattende udviklingspolitik med mennesket i centrum

- (a) Fortsat forbedring af den socio-økonomiske velfærd
- (b) Opretholdelse af stabile nationale og globale økonomiske- og finanssystemer
- (c) Vedtagelse af nationale og internationale strategier, der støtter retten til udvikling
- (d) Regulering af, tilsyn med og opmuntring til konkurrence
- (e) Etablering af et retfærdigt, ikke-diskriminerende internationalt handelssystem
- (f) Fremme og sikre adgang til tilstrækkelige finansielle ressourcer
- (g) Sikre adgang til fordelene ved forskning og teknologi
- (h) Fremme og sikre miljømæssig bæredygtighed og bæredygtig brug af naturressourcer
- (i) Bidrage til fred og sikkerhed
- (j) Vedtagelse af nationale udviklingsstrategier og handlingsplaner i en proces, der er præget af deltagelse og gennemsigtighed

2. Nærdemokratiske menneskerettighedsprocesser

- (a) Etablering af juridiske rammer for en bæredygtig udvikling med mennesket i centrum
- (b) Inddragelse af relevante menneskerettighedsinstrumenter ved udarbejdelsen af udviklingsstrategier
- (c) Sikring af ikke-diskrimination samt adgang til information, deltagelse og effektive retsmidler
- (d) Fremme af *good governance* på det internationale niveau og effektiv deltagelse for alle lande i den internationale beslutningsproces
- (e) Fremme af *good governance* og retssikkerhed på det nationale niveau

3. Social retfærdighed i udviklingen

- a) Retfærdig adgang til og retfærdig fordeling af udviklingsgoderne
- b) Retfærdig fordeling af byrderne
- c) Afskaffelse af social uretfærdighed gennem økonomiske og sociale reformer

FN-forbundets anbefalinger til Arbejdsgruppens videre arbejde.

For at komme videre skal Arbejdsgruppen altså løse en vanskelig teknisk betonet opgave, som i høj grad kræver bistand fra udviklingsøkonomer på højt niveau. På trods af at Arbejdsgruppen har valgt ikke at forlænge High-Level Task Force's mandat, opfordrer FN-forbundet derfor til, at der igen tilknyttes eksperter til arbejdet, og gerne eksperter med praktisk erfaring, der kan omsætte de mange kriterier, underkriterier og indikatorer til brugbare værktøjer i udviklingsarbejdet.

FN-forbundet mener, at en vigtig opgave ligger i at gøre kriterier m.v. operationelle. Én af de mange udfordringer ligger i, at der landene imellem fortsat er så stor uenighed og forskellige interesser på området, at det kan have lange udsigter at gøre kriterierne gældende på det internationale niveau. En mere realistisk, om end mindre ambitiøs, løsning kunne være at bruge kriterierne som vejledende pejlemærker i arbejdet med Retten til Udvikling, og på nationalt niveau tage udgangspunkt i de enkelte landes udviklingsplaner og implemeteringsstrategier, som landene selv udformer. FN-forbundet opfordrer til, at de udviklede lande imødekommer nogle af de forslag, som udviklingslandene kommer med og dermed stiller sig mere positivt over for Retten til Udvikling

Ud over de tekniske hindringer hersker der desværre stadig dybereliggende modsætningsforhold og uenigheder landene imellem, som gør udsigterne for en virkeliggørelse af Retten til udvikling meget lange. Lidt forenklet kan det siges, at landene i Syd mener, at det skal ske gennem en udviklingsbaseret tilgang til menneskerettigheder, mens landene i Nord modsat mener, at det skal ske gennem en rettighedsbaseret tilgang til udvikling.

Nationalstaternes i Syd nedtoner deres ansvar overfor deres borgere og fremhæver donorlandenes ansvar overfor modtagerlandene, mens landene i Nord lægger vægt på en styrkelse af de borgerlige og politiske rettigheder. Landene i Syd ønsker, at målet med arbejdet skal være udarbejdelse af en bindende konvention, og det afvises af landene i Nord. Samtidig har den økonomiske krise i Nord for nogen tid udskudt tilvejebringelsen af de nødvendige økonomiske midler til udviklingen, og udsigten til mere sparsomme energiresourcer gør det bestemt ikke nemmere.

Der påhviler alle landene et ansvar for at finde frem til fælles globale holdninger, og FN-forbundet opfordrer regeringen til at medvirke hertil ved, at Danmark igen bliver aktiv deltager i Arbejdsgruppens arbejde.

Retten til udvikling som det samlede princip i det globale udviklingsarbejde.

På trods af de store modsætninger og uenigheder ses der tendenser i det globale udviklingsarbejde, der giver grund til optimisme. Flere af FN's udviklingsorganisationer og medlemsstater, herunder Danmark, har allerede indarbejdet et rettighedsorienteret perspektiv i deres handlingsplaner for udviklingsstøtte.

Samtidig har et stigende antal FN-konferencer i de senere år skabt nye fælles platforme for udvikling med fokus på finansiering, miljø, befolkningsbalance, styrkelse af kvinders rettigheder og ligestilling, sociale forhold og almene menneskerettigheder. Vedtagelserne fra disse konferencer indeholder elementer, som bidrager til at skabe sammenhæng mellem individuelle og kollektive hensyn.

FN-forbundet finder resultaterne fra disse konferencer meget nyttige for det videre arbejde med at virkeliggøre Retten til Udvikling. Ligeledes er der gennem mange år udviklet konventioner til udvidet beskyttelse af menneskerettighederne inden for områder, der har en stærk sammenhæng med udviklingsspørgsmål. Det gælder for eksempel konventionerne om henholdsvis børns og kvinders rettigheder, der med næsten verdensomspændende ratifikation er de mest succesrige eksempler herpå.

Derfor opfordrer FN-forbundet til at arbejdet med Retten til Udvikling i højere grad fremover skal skabe den overordnede ramme for internationalt udviklingsarbejde på lokalt, nationalt, regionalt og internationalt niveau. Monitorering og opfølgning på FN-konferencerne bør i høj grad fokusere på, at realisering af delmål fra konferencerne kan bidrage til det videre arbejde med at implementere Retten til Udvikling.

Her tænkes eksempelvis på opfyldelsen af 2015 Målene, hvor Mål 1 står for en halvering af fattigdom på globalt plan inden 2015. Modsat tidligere tiders forestillinger om, at fattigdomsreducering skal ske udelukkende ved økonomisk vækst, vil den tilgang, som involverer de fattige selv, være den mest bæredygtige fremgangsmåde. Denne tilgang skal fremmes og styrkes på lokalt, nationalt og globalt plan.

Marginalisering og fattigdom kan ses som krænkelser af menneskerettighederne, jf. konventionen som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Den globale opmærksomhed over for de millioner af mænd, kvinder og børn, som i dag er udsat for sådanne livsbetingelser, bør være langt stærkere. Uanset at disse mennesker ikke er ofre for forbrydelser i traditionel forstand må, efter FN-forbundets mening, den internationale indsats for den enkeltes sikkerhed og overlevelses- og udfoldelsesmuligheder prioriteres langt højere og på linje med eksempelvis indsatsen mod tortur og anden umenneskelig behandling.

Det er FN-forbundets synspunkt, at Retten til Udvikling bør blive et samlende princip i bestræbelserne på at sikre menneskerettigheder og udvikling for alle, og at bestræbelserne herpå i høj grad skal fokusere på at forbedre vilkårene for de svagest stillede. I dette arbejde skal også udviklingslandenes regeringer tage et stort ansvar.

Pilotprojekter

For at Retten til Udvikling kan blive et omdrejningspunkt for fremtidigt udviklingssamarbejde, er det afgørende at få afprøvet konceptets holdbarhed i praksis. FN-forbundet opfordrer derfor til, at man følger opfordringen fra Arbejdsgruppen vedrørende retten til udvikling om at gennemføre casestudier og mulige pilotprojekter med Retten til Udvikling som tilgang. En gruppe af industrialiserede lande, eksempelvis de nordiske, kunne søge et samarbejde med et tilsvarende antal udviklingslande, og forsøge at udmønte Retten til Udvikling i konkret form. Det skal ske ved, at der i forbindelse med udviklingssamarbejdet formuleres udviklingsplaner under medvirken af civilsamfundsrepræsentanter fra de enkelte modtagerlande og efter konceptet fra High Level Task Force.

Det er vigtigt, at de globale forvaltere af den internationale udviklingsindsats, herunder FN's udviklingsorganisationer, Verdensbanken m.fl., regeringer og civilsamfundet går ind i det konkrete med at afprøve konceptet for Retten til Udvikling. Det vil kunne medvirke til at fjerne den skepsis, der hos nogle findes over for at virkeliggøre Retten til Udvikling. Derfor må de internationale organisationer også imødekomme opfordringerne fra Arbejdsgruppen og Højkommissariatet for Menneskerettigheder og indgå i et seriøst samarbejde..

Det er altafgørende, at de internationale organisationer mødes med Arbejdsgruppen for at sikre vidensudveksling og sikre den holistiske tilgang til udvikling, som ligger i Deklarationen om Retten til Udvikling. Det er især vigtigt, at det i forbindelse med samarbejdet mellem Verdensbanken og FN's udviklingsorganisationer aftales, hvorledes de enkelte organisationer kan bidrage til, at udviklingsindsatsen gøres mere rettighedsorienteret. Som et led i en integreret indsats på området finder FN-forbundet ligeledes, at arbejdet i udvalgene i FN's Generalforsamling bør tilrettelægges på en sådan måde, at det organisatoriske skel mellem udviklingsspørgsmål og menneskeretsspørgsmål overvindes.

Penge til Udvikling

For at kunne gennemføre arbejdet med Retten til Udvikling, er det nødvendigt, at de nødvendige finansielle midler er til rådighed. Derfor bør alle donorlande inden for en kort årrække opfylde det internationale mål om, at mindst 0,7 % af et donorlands bruttonationalindkomst går til udviklingsbistand, og at pengene forvaltes på den mest hensigtsmæssige måde og i overensstemmelse med modtagerlandets behov. Det vil for eksempel sige, at korruption skal

elimineres, og at de betingelser, der hæftes på bistanden, kun skal tilknyttes de internationale aftaler. En måde, hvorpå dette kan sikres, er for eksempel gennem en fond til finansiering af Retten til Udvikling, som tidligere er blevet foreslået i FN-sammenhænge, med det erklærede formål at indsamle de nødvendige bistandsmidler og sørge for en fair distribution af pengene.

Danmark skal være aktiv

Da Danmark i 1995 blev medlem af FN's Menneskerettighedskommission, var én af målsætningerne for den daværende Regering at bringe Retten til Udvikling længere frem på den internationale dagsorden og få den omsat til praksis. FN-forbundet finder fortsat målsætningen relevant og opfordrer regeringen til at fortsætte dette initiativ og i alle relevante sammenhænge sætte emnet på dagsordenen, nationalt som internationalt. Det kan blandt andet ske via en aktiv deltagelse i Arbejdsgruppen vedrørende Retten til udvikling.

Det er imidlertid også vigtigt, at Danmark i sine egne udviklingsaktiviteter søger at anvende principperne i praksis og dermed er med til at påvise, at de forskellige tilgange til udviklingsarbejde kan blive til ét. Det er vigtigt, at Danmark klart tilkendegiver at ville tage et medansvar for at sikre Retten til Udvikling overalt i verden.

FN-forbundet opfordrer konkret til

- 1) at Danmark igen går aktivt ind i arbejdet i Menneskerettighedsrådets arbejdsgruppe vedrørende retten til udvikling.
- 2) At Danmark tager initiativ til sammen med andre nordiske lande at etablere et pilotprojekt til afprøvning i praksis af konceptet for Retten til udvikling, også for på denne måde at bidrage til begrebsafklaring.
- 3) at Danmark sætter Retten til udvikling på dagsordenen i EU-samarbejdet om udvikling samt i EU-kommissionens direkte udviklingsaktiviteter, og at Danmark arbejder for en bred støtte i EU-medlemskredsen til at fremme arbejdet med Retten til Udvikling.
- 4) at Regeringen bringer Retten til Udvikling op til diskussion og frem på den politiske dagsorden i forbindelse med opfølgning på beslutningerne fra de senere års FN-konferencer og frem mod de kommende Arbejdsgruppemøder. Som led i disse bestræbelser opfordres Regeringen til at afholde seminarer og eventuelt en nordisk konference.
- 5) at civilsamfundet inddrages med deres erfaringer og viden fra arbejdet med Retten til Udvikling for at opnå en bredere og mere inkluderende indsats, der bygger på viden fra felten.

- 6) at der presses på for at opnå en globalt bindende konvention om Retten til Udvikling, da en sådan aftale er essentiel for at sikre de nødvendige forudsætninger for en bæredygtig politisk, social, miljømæssig og økonomisk udvikling.
- 7) at alt udviklingsarbejde, og en mulig globalt bindende konvention, baseres på det fulde bæredygtighedsbegreb samt en rettighedsbaseret og deltagerorienteret tilgang til udvikling. En global aftale må sikre, at civilsamfundet har indflydelse på hele processen.
- 8) at strategien for dansk udviklingssamarbejde fremover stærkt præges af en rettighedsbaseret tilgang til udvikling, hvilket især indebærer, at arbejdet for at fremme de sociale, økonomiske og kulturelle rettigheder får en stærkere placering i strategien. Det bør være en målsætning for såvel den bilaterale som den multilaterale indsats.

FN-forbundet 2012